

ЕКОНОМІКА ТА ПОЛІТИКА САНКЦІЙ ПАРАДОКСИ ВЗАЄМОВПЛИВУ

Іващенко О.А.

к.е.н., доцент,

завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Національної академії статистики, обліку і аудиту

Заявлений в даний час пріоритет політико-дипломатичних та інших невійськових засобів вирішення суперечностей і конфліктів не змінив суті війни як продовження політики насильницькими засобами, а тільки розширив і наповнив новим змістом спектр засобів, що застосовуються для досягнення політичних і економічних цілей. Світ є свідком спроб ряду держав досягти політичних цілей нетрадиційними, але, тим не менш, насильницькими засобами. Відбувається зміна режимів із застосуванням економічних санкцій, чиниться тиск з метою зміни внутрішньо- і зовнішньополітичних курсів, використання чужих природних ресурсів з опорою на світові фінансові структури. В цих умовах перспектива соціального прогресу, стабільності і миру невід'ємна від готовності держави до попередження і нейтралізації агресивних устремлінь і, в тому числі, в нетрадиційній формі, до припинення виникаючих конфліктів на їх самій ранній стадії, твердої, послідовної реалізації та захисту національних інтересів [12, с.233].

Санкції часто накладаються не для завдання максимальної шкоди для чи спонукання цілі до виконання вимог країни-ініціатора санкцій, але для демонстративних цілей. Наприклад, уряди можуть застосовувати санкції для задоволення потреб обраних всередині країни-ініціаторів санкцій груп, бажаючи в такий спосіб довести, що вони відстоюють певні інтереси для зміни поведінки країни-об'єкта санкцій, не обов'язково зазнаючи значних витрат у цьому процесі. Як альтернатива, санкції можуть бути введені як сигнал про рішучість або для створення репутації в очах інших союзників та ворогів.

Як зазначає В. Панченко, загалом введення економічних санкцій передає потрібний сигнал [7, с.18] (див. Рис. 1):

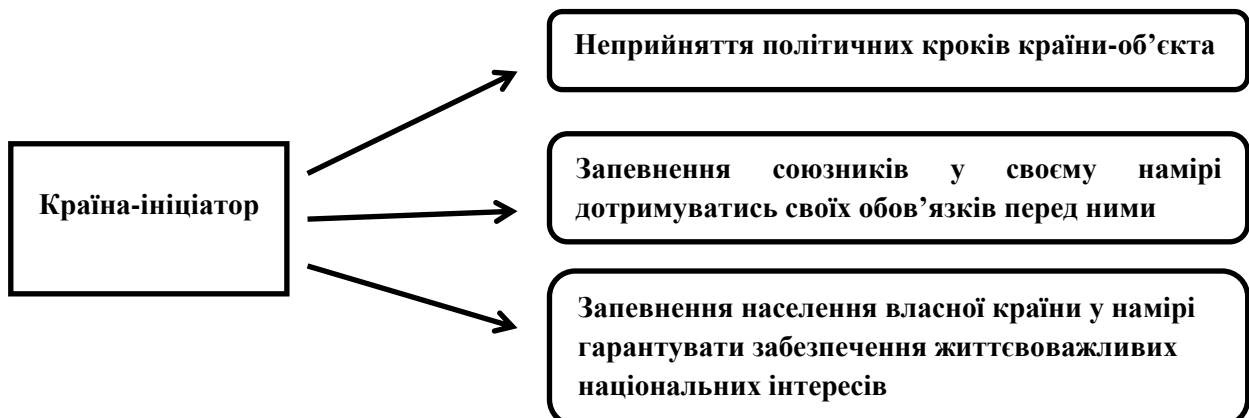

Рис.1. Потрійний сигнал економічних санкцій

Джерело: Панченко В.Г. Економічні ефекти санкцій як інструменту зовнішньої політики в контексті досягнення національної безпеки / В.Г. Панченко // Інвестиції. - №19. - 2017. — сс.16-21.

Важливість так званих демонстративних санкцій актуалізує важливу проблему, а саме: як судити про те, чи був певний епізод санкцій успішним у досягненні своїх цілей, і, що більш важливо, чи дійсно санкції фактично працюють. Відповідь, звичайно, залежить від того, що мається на увазі під дієвістю санкцій. В. Панченко [6; 7; 8] пропонує широке осмислення успіху санкцій, стверджуючи, що навіть якщо санкції не примушують країну-об'єкта санкцій змінювати свою неприйнятну політику, вони, проте, можуть бути ефективною проекцією потенційного впливу шляхом посилення міжнародної репутації країни-ініціатора санкцій. Втім, цілком прогнозованим є трактування санкцій як успішних в разі, якщо країна-об'єкт санкцій визнає значну частину вимог країни-ініціатора санкцій у відсутності будь-якого іншого внутрішнього чи зовнішнього впливу на створену ситуацію. Таким чином, вплив санкцій на країну-об'єкта санкцій краще концептуалізується з точки зору їхнього прямого чи непрямого впливу на політичну еліту.

Символічні або так звані демонстративні санкції часто мають більш вибірковий вплив порівняно з торговельними або фінансовими санкціями, ефекти яких є більш відчутними. Більше того, символічні санкції (наприклад, санкції, що передбачають заборону на культурні заходи та спортивні заходи), оскільки вони передбачають близьку культурну спорідненість між країною-об'єктом та країною-ініціатором санкцій, є обов'язково односторонніми, а не багатосторонніми або, принаймні, включають лише невелику групу потенційних суб'єктів впливу. Крім того, враховуючи, що економічні ефекти проведення великих спортивних подій не є значними, і вагомі наслідки в економіці країн-організаторів відповідних мега-заходів, як зазначають В. Адамик і І. Скавронська [5, с.140], відсутні, впровадження символічних санкцій виправдовують свою назву - ефект від їхнього застосування є радше демонстративним.

Окрему увагу заслуговують так звані «розумні» санкції, коли санкції в ідеалі повинні підірвати владу самодержця, а також зменшити потенційно доступний обсяг ресурсів, доступних для ключових постатей-прихильників самодержця, не наносячи додаткової шкоди репресованим громадянам. Відповідно до моделі «Диктатури» Вонтроба, автократ використовує два інструменти впливу і утвердження свого статусу, а саме репресії та лояльність. Застосовуючи модель Вонтроба по відношенню до санкцій, В. Каемпфер, А. Ловенберг і В. Мертенс [3] демонструють спосіб, в який

санкції можуть збільшити бюджет диктатора і тим самим зміцнити його позицію, якщо він зможе отримати деякі вигоди від змін в умовах торгівлі. Яким би парадоксальним це не видалось, але в разі, якщо санкції завдадуть шкоду економіці країни-об'єкта санкцій, це може вплинути на зменшення можливостей опозиції впливати на політичний процес внаслідок зменшення потенційного фінансування політичних партій.

Крім того, спроможність режиму принизити інакомислення може збільшитися, якщо найбільш бідніше населення буде більш контрольованим внаслідок зростання залежності від допомоги, субсидій та інших пільг. У цьому випадку можуть скоротитись бюджетні витрати на мілітаризацію порівняно зі зростанням обсягів так званих витрат «лояльності» до діючої влади. З іншого боку, якщо санкції обмежують доступ режиму до засобів репресій, таких як поліція та військова техніка, або якщо санкції сприяють опозиційним силам у організації колективних дій, то ціна репресій може зрости. Вплив санкцій на «ціну лояльності» залежить від розподілу вітчизняних груп інтересів під час введення санкцій. Групи, близькі до режиму, можуть отримати більшу вигоду від санкцій для себе внаслідок бажання автократа утримати оточення. Водночас, противники режиму можуть приділяти більше зусиль для протистояння або, принаймні, стають менш залежними від режиму, і в цьому випадку збільшується ціна на отримання лояльності від опозиційних груп. Зміни у кількості репресій також впливають на величину лояльності населення до режиму, оскільки репресії зменшують загальний добробут.

Список використаних джерел

1. Eaton J. Sanctions: Some Simple Analytics / J. Eaton // *American Economic Review*. – 1999. – Vol. 89 (2). – P. 409-414.
2. Hufbauer G.C. Economic Sanctions Reconsidered / G.C. Hufbauer, J.J. Schott, K.A. Elliott. – Washington, DC.: Peterson Institute for International Economics, 2009. – 248 pp.
3. Kaempfer W.H. International economic sanctions against a dictator / W.H. Kaempfer, A.D. Lowenberg, W. Mertens // *Economics and Politics*. — 2004. — №16. — pp. 29–51.
4. Leogrande W.M. Making the Economy Scream: US economic sanctions against Sandinista Nicaragua / W.M. Leogrande // *Third World Quarterly*. – 1996. - Vol. 17 (2). – P. 329-348.
5. Адамик В. Оцінка економічних ефектів проведення спортивних мега-заходів / В. Адамик, І. Скавронська // *Вісник ТНЕУ* № 4, 2010 р. — сс.134-142.

6. Панченко В.Г. Економічні санкції як інструмент зовнішньої політики в контексті реалізації національних інтересів / В.Г. Панченко // Інвестиції. - №17 (вересень). – 2017. — сс.10-16.
7. Панченко В.Г. Економічні ефекти санкцій як інструменту зовнішньої політики в контексті досягнення національної безпеки / В.Г. Панченко // Інвестиції. - №19. – 2017. — сс.16-21.
8. Панченко В.Г. Контroversійність наслідків санкцій в міжнародній економічній політиці у процесі еволюції інструментів багатосторонньої дипломатії / В.Г. Панченко // Інвестиції. - №20. – 2017. — сс.5-9.
9. Резнікова Н.В. Теоретико-методологічні засади визначення економічної залежності в умовах двополярного зонування світової економіки / Н.В. Резнікова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2012. — № 4 (63). — С.38—42.
10. Резнікова Н.В. Феноменологія незалежності в умовах економічної глобалізації / Н.В. Резнікова // Міжнародна економічна політика. — №1 (24). — 2016. — сс. 50-71.
11. Резнікова Н.В. Економічні виклики нео-залежності: конфлікт інтересів в умовах глобальної взаємодії / Н.В. Резнікова // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук.журн. – К.: НАУ, - 2013. №1. - С.181-187.
12. Резнікова Н.В. Глобальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин. –К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», - 2017. – 540 с.
13. Резнікова Н.В. Економічна експансія в умовах становлення нового каркасу міжкраїнової взаємодії / Н.В. Резнікова / Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 111 (Частина II),). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2012. – С.90-100.